
Gender Mainstreaming / Gender Audit / Gender Budgeting

Petra Havlíková z podkladů Ivy Šmídové
a Martiny Kampichler

GEN108

Metody prosazování genderové rovnosti

Gender mainstreaming

Otázky k úvodu

- Diskutujte 3 minuty ve dvojicích nebo trojicích.
- Shodněte se na 3 bodech, které chcete sdělit ostatním.
- Co si představujete pod pojmem „gender mainstreaming“? Zkuste uvést co nejkonkrétnější příklad.

Co znamená *Gender Mainstreaming (GM)*?

- Mainstream = hlavní proud
 - Mainstreaming – dostat se či začlenit do hlavního proudu
- Témata, která zatím byla jen součástí specifických (izolovaných) politik, se mají stát jedním z hlavních témat
- **Proces ovlivňování dominantních myšlenek, postojů, praktik nebo trendů s cílem dosáhnout změny v politice a praxi – změny v postojích a schopnostech pracovníků, změny v samotných organizacích a změny v tom, jak poskytují služby. (MPSV 2008)**
 - Šíření (dissemination) ≠ mainstreaming!
- Cílem je změna systému
 - Všechna nová opatření (legislativa, programy, pravidla) mají **brát ohled na genderovou rovnost** - např. GIA
 - **Prevence diskriminace místo reakce na existující diskriminaci**
 - Zodpovědnost je na všech aktérech a aktérkách
- Co se má dostat do hlavního proudu?
 - Nutnost definovat genderovou rovnost jako cíl!

Vývoj GM

- Původ v rozvojové spolupráci OSN
- Poprvé prezentován jako nová strategie k podpoře genderové rovnosti na Světové konferenci o ženách v Nairobi (1985) (součást Výhledové strategie o dalším rozvoji žen)
- Od roku 1987 zapojen do ekonomických a sociálních rozvojových programů OSN
 - Plánování strategie genderové rovnosti (definice cíle)
 - Zapojení do všech cílů, programů a dokumentů OSN
- 4. Světová konference o ženách v Pekingu (1995)
 - Potvrzení GM jako nového konceptu k podpoře genderové rovnosti (průřezové téma)

Předpoklady GM

(Council of Europe 2004)

- Politická vůle
 - GM je tzv. top-down strategie, a proto vyžaduje podporu na nejvyšší úrovni
- Specifické politiky genderové rovnosti
 - GM vyžaduje tzv. **dual-track strategii (dvojí přístup): kombinace GM s opatřeními zaměřenými na specifickou podporu mužů či žen ve sférách, ve kterých jsou znevýhodněni/y**
- Statistiky
 - Aktuální data k situaci žen a mužů ve společnosti; informace k situaci homosexuálních, bisexuálních a transgender osob
- Znalosti genderových vztahů
 - Genderová studia - výzkum
 - Přístupnost informací o genderových problematikách v základních politických oblastech

Předpoklady GM

(Council of Europe 2004)

- Znalosti administrativy
 - Kdo jsou aktéři/aktérky politických procesů?
 - *Ti, kdo běžně působí v oblasti přípravy politik*
- Finanční a personální zdroje!
- Participace žen na veřejném životě a na rozhodovacích procesech
- Genderová kompetence aktérů/aktérek!
 - Vůle
 - Znalosti
 - Schopnosti

Definice GM v různých institucích

- Definice Pekingské akční platformy (OSN)
 - Platforma byla přijata na 4. Světové konferenci o ženách OSN roku 1995 v Pekingu
 - Prostřednictvím Platformy se vlády zavazují eliminovat diskriminaci žen a odstranit překážky, které brání rovnosti
 - Platforma podporuje GM jako přístup, kterým mají být dosaženy cíle stanovené v oblastech vypsáných v tomto dokumentu
 - "...governments and other actors should promote an active and visible policy of mainstreaming a gender perspective in all policies and programmes, so that, before decisions are taken, an analysis is made of the effects on women and men, respectively.."

(Platform for Action, Fourth World Conference on Women, Beijing, 1995, paras. 79, 105, 123, 141, 164, 189, 202, 229, 238, 252, 273)

Definice Rady Evropy

- Výsledek práce skupiny expertů/expertek
- Úkoly:
 - Zkoumat, jaká opatření k zohlednění genderového hlediska jsou zavedena v členských státech Rady Evropy
 - Prezentovat konceptualizaci a metodologii k GM a osvědčené postupy
- „Gender mainstreaming znamená (re)organizaci, zkvalitňování, rozvoj a vyhodnocování používaných politických postupů tak, aby ti, kteří běžně působí v oblasti přípravy politik, začleňovali hledisko genderové rovnosti do všech politik na všech úrovních a ve všech stádiích.“ (Council of Europe 2004: 12)
- „Gender equality means an equal visibility, empowerment and participation of both sexes in all spheres of public and private life. Gender equality is the opposite of gender inequality, not of gender difference, and aims to promote the full participation of women and men in society. ...“ (Council of Europe 2004: 8)

Aktuální definice Evropské komise

- „Gender mainstreaming is the integration of the gender perspective into every stage of policy processes – design, implementation, monitoring and evaluation – with a view to promoting equality between women and men. It means assessing how policies impact on the life and position of both women and men – and taking responsibility to re-address them if necessary. This is the way to make gender equality a concrete reality in the lives of women and men creating space for everyone within the organisations as well as in communities - to contribute to the process of articulating a shared vision of sustainable human development and translating it into reality.“

http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/tools/index_en.htm

Srovnání definicí GM v různých institucích

- Pekingská akční platforma (OSN)
 - Důraz na gender impact assessment (vyhodnocení genderových dopadů)
 - Nepojímá genderovou rovnost jako cíl či nezdůrazňuje nutnost měnit současné politiky
- Rada Evropy
 - Důraz na politické a technické implikace procesu GM
 - Pozitivní změna: *reorganizace, zkvalitňování, rozvoj a vyhodnocování politik*
- Evropská komise
 - Hlavní důraz na vyhodnocení genderových dopadů
 - Uznává zodpovědnost za případné změny politik
 - Cíl: podporovat genderovou rovnost (ale ne dosáhnout?)

„Přidaná hodnota“ GM

- Vzhledem k tomu, že GM sleduje cíl změnit „systém“, je zásadní, aby všichni členové/členky, aktéři/aktérky tohoto systému „spolupracovali“
 - V různých kontextech se GM musí „vyplatit“
 - (sociální) spravedlnost a rovnost často „nestačí“
 - Další (strategické) argumenty pro GM:
 - Věrohodnost a zodpovědnost
 - Efektivita a udržitelnost
 - Kvalita života
 - Koalice – podmínky mezinárodních organizací
 - Problém: tyto „vedlejší efekty“ se mohou stát jediným cílem „gender“ mainstreamingu
 - v nejextrémnějším případě mohou změny být v protikladu s cílem genderové rovnosti

Souhrn feministických kritik GM

- Kritiky teoretické konceptualizace – Je GM s to dosáhnout genderové rovnosti?
 - Prezentace GM jako nesporného přístupu
 - Nedostatek prostoru pro opoziční politiky
 - Koncepce sociální změny, z které vychází GM
- Kritiky (nedostatečné) implementace GM
 - Chybějící **analýzy genderových nerovností**
 - Chybějící diskuze o tom, co je cílem GM a co to znamená v daném kontextu
 - **Technokratické chápání GM**
 - Oddělení definice GM od definice cíle GR – „přidaná hodnota“ GM hraje větší roli než původní cíl GR
 - **GM jako „náhrada“ specifických politik podporující GR**

Feministická interpretace GM

(Lombardo/Meier 2006)

- 5 základních změn v tvorbě politik:
 - Komplexní koncepce genderové rovnosti
 - Problematizace genderových nerovností v kontextu širších sociálních struktur
 - Upřednostňování GR před jinými politikami
 - Rovná participace žen a mužů ve všech sférách života
 - Změny v institucionálních a organizačních strukturách
 - Zplnomocnění žen a podpora transformační perspektivy

GM v praxi I.

- Kontrola předpokladů GM a jejich naplnění
 - Politická vůle
 - Specifické politiky genderové rovnosti
 - Statistiky
 - Znalosti genderových vztahů
 - Znalosti administrativy / procesu tvoření politik
 - Finanční a personální zdroje!
 - Participace žen ve veřejném životě a v rozhodovacích procesech
 - Genderová kompetence aktérů/aktérek!
- Zapojení tématu genderové rovnosti do všech fází procesu tvoření politik, a to ve všech oblastech
 - Plánování / Rozhodování
 - Implementace / Evaluace
 - **Minimum: gender impact assessment** (vyhodnocení genderových dopadů)

GM v praxi II.

- Plán na gender mainstreaming:
- Cílem GM je zapojení GR do všech fází procesu tvoření politik, a to ve všech oblastech
- Proces GM však nemůže začít všude zároveň
 - Postupná implementace podle priorit / možností
 - Co jsou tematické oblasti, které mohou v daném kontextu v současné situaci a do budoucna nejvíce přispět k podpoře GR?
 - Kdo jsou relevantní aktéři v daném kontextu a jakým způsobem mohou přispět k podpoře GR?
 - Jakými způsoby lze v daných kontextech podporovat genderovou rovnost / řešit genderové nerovnosti?
 - Neexistuje univerzální platný recept na GM
 - Plán musí reagovat na specifické podmínky v daném kontextu

Genderový audit

Genderový audit

Vytvořte 2 skupiny a zkuste:

Navrhnout jaké oblasti lze při genderovém auditu zkoumat (příklad: nábor zaměstnanců/kyň)

5 min

navrhnout postup genderového auditu na FSS - jednotlivé kroky

10 min

Definice genderového auditu

Genderový audit je typem sociálního auditu, který je možné, jakožto jeden z nástrojů strategie gender mainstreamingu, využít při prosazování genderové rovnosti.

Při realizaci genderového auditu jsou analyzovány vnitřní organizační procesy a struktura organizace z genderové perspektivy. Jsou **identifikovány kritické oblasti** a bariéry. Je sledován a vyhodnocován pokrok a jsou dávana doporučení ke zlepšení fungování organizace v otázce genderové rovnosti, a to v široké škále oblastí. Pozornost auditorů/ek je zaměřena především na **vnitřní prostředí organizace, není však opomíjeno ani sledování dopadů její činnosti na okolí**. Genderový audit je nejčastěji realizován nezávislou organizací s personálem vyškoleným obecně v tematicce genderu a specificky v provádění genderového auditu (tzv. externí audit). Genderový audit je cestou ke změně a měl by tak být, pro zjištění pokroku a nastavení dalších opatření, pravidelně opakován.

Genderový audit I.

- Cíl: Zhodnotit praktiky, opatření a programy v konkrétní firmě nebo organizaci z hlediska genderové rovnosti
 - Identifikovat silná a slabá místa
 - Podklad pro návrhy změn ve fungování dané firmy/organizace
 - Může být prvním krokem k zavedení strategie gender mainstreaming do organizace (zjištění aktuálního stavu)
- Metody:
 - analýza dokumentů, rozhovory, focus groups
 - Předpoklad: firma/organizace spolupracuje (politická vůle)
- Motivace pro firmy/organizace:
 - Přidaná hodnota: efektivnější využívání pracovních sil
 - výběr a zapojení zaměstnanců/zaměstnankyň podle kvalifikace, ne podle genderových stereotypů
 - Soutěže: Firma roku – rovné příležitosti
[http://www.genderstudies.cz/aktivity/projekt.shtml?cmd\[2828\]=x-2828-518603](http://www.genderstudies.cz/aktivity/projekt.shtml?cmd[2828]=x-2828-518603)
 - Úřad roku „Půl na půl“ – Respekt k rovným příležitostem žen a mužů
<http://www.genderstudies.cz/tiskove-zpravy/tz.shtml?x=2196656>

Genderový audit II.

- Příklady organizací poskytujících gender audit v ČR:
 - Aperio
<http://www.aperio.cz/508/genderovy-audit-pro-firmy-a-organizace>
 - Gender studies ops.
<http://rovneprilezitosti.ecn.cz/audit-rovne-prilezitosti.shtml>
- Standard Genderového auditu:
http://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Standard-genderoveho-audit-u_V2_brezen-2016.pdf
- Zkoumané oblasti:
 - výběr a přijímání zaměstnanců/kyň
 - zastoupení mužů a žen na pracovních pozicích
 - vzdělávání
 - hodnocení, odměňování a kariérní postup
 - zaměstnanecké benefity
 - flexibilita pracovních režimů
 - management mateřské a rodičovské dovolené
 - firemní kultura, systém komunikace, pracovní prostředí a vztahy na pracovišti
 - ...

Genderový audit - příklady doporučení

- možnost práce z domova
- zřízení firemního ombudsmana
- elektronická komunikace pro firemní školku
- proplácení a kompenzace přesčasů
- citlivá výchova ve školce
- začít s mentoringovými programy
- genderově citlivý jazyk

Genderové rozpočtování

Genderové rozpočtování

- dopad na ženy a na muže.
- Genderové rozpočtování je metodou, jejímž cílem je vytvořit vyrovnanější rozpočty pro muže a ženy.

Gender budgeting – genderové rozpočtování

- Součást GM na státní úrovni
 - Metoda systematické analýzy a uspořádání veřejné rozpočtové politiky z hlediska rovnosti mužů a žen
 - Analýza dopadů všech rozpočtových politických rozhodnutí, opatření, programů a zákonů i rozpočtových plánů na „ženy“ a „muže“
- Cíl: férovější rozdělení veřejných zdrojů
- Východisko:
 - Rozpočty státních institucí nejsou genderově neutrální
 - Reakce na privatizaci jistých úkolů v rámci státních reforem (např. zdravotnictví, systém sociálních dávek atd.)
 - Privatizace na dvou úrovních: část úkolů budou vykonávat soukromé firmy, další část se přesunula do soukromé sféry (jako neplacená práce)
 - Odlišné dopady na muže a ženy (na základě genderované dělby práce)

Otázky při realizaci genderového rozpočtování

- Jak rozpočtová rozhodnutí/opatření ovlivňují různé životní situace mužů a žen?
 - Rozdělení zdrojů (včetně času!) ve společnosti
- Kdo profituje ze státních výdajů přímo nebo nepřímo?
- Jaké společenské skupiny vykonávají neplacenou práci, která vzniká jako důsledek úspor státu? Komu tyto úspory prospívají?
- Kdo státu odvádí přímé, nepřímé a neviditelné odvody (ve formě neplacené práce)?
- Jak rozpočtová rozhodnutí/opatření ovlivňují genderový status quo?
 - Upevňují např. genderovou dělbu práce, jisté genderové role připisované „mužům“ či „ženám“

Nástroje genderového rozpočtování

1. gender-aware policy appraisal - hodnotí dopad politik na lidi pomocí terénního výzkumu
2. - -
ch příjemců a
příjemkyň
3. - -
4. gender-disaggregated tax incidence analysis - analýza daňového zatížení žen a mužů
za
5. - -
ch důsledků péče o
domácnost, starost o děti, staré lidi a nemocné
6. gender-aware medium term economic policy framework - zahrnutí genderového hlediska do tvorby rozpočtů

Literatura

- Beijing Platform for Action:
<http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/>
- Council of Europe. 2004. *Gender mainstreaming. Conceptual framework, methodology and presentation of good practices*. Final report of activities of the Group of Specialists on Mainstreaming (EG-S-MS). Strasbourg: Council of Europe.
- Council of Europe. 2005. *Gender budgeting. Final report of the group of specialists on gender budgeting*. Strasbourg: Council of Europe.
- Lombardo E.; P. Meier. 2007. „European Union Gender Policy Since Beijing: Shifting Concepts and Agendas.“ Pp. 51-75 in *Multiple Meanings of Gender Equality. A Critical Fame Analysis of Gender Policies in Europe*, edited by Mieke Verloo. Budapest, New York: CEU Press.
- BUDLENDER, D., SHARP, R. and ALLEN, K. 1998. *How to Do a Gender-Sensitive Budget Analysis: Contemporary Research and Practice*. Canberra: Australian Agency for International Development, London: Commonwealth Secretariat.